

2° hanc optimam illam. e causa omnium rerum. Itaque intelligentia qua mouent orbis
coelestes concurrunt ad generationem rerum naturalium: Et tamen ad perfectam cognitionem
rerum naturalium non est necessaria cognitio dei, aut supernarum mentium: q^o ad perfectam cuiusq^{ue}
rei cognitionem non e necessaria omnium causarum cognitio.

3° Anus et Proanus Socratis sunt causa Socratis. Sed absq^{ue} ipsis p^{er} Socrates perfecte
cognoscei: igr^o noⁿ e necessaria omnium causarum cognitio ad perfectam rei cognitionem.

4° Partes integrantes, quoduis corpus physicum sunt causa eius, et tamen absq^{ue} illis p^{er}
perfecte cognoscei: q^o ad cognitionem rei perfectam non e necessaria omnium causarum cognitio.
Maior patet, Et minor p^{ro}bat^{ur} quia ut lib. 6. patet partes integrantes quoduis corpus phi-
sicum sunt infinita, ac promde noⁿ p^{oss}unt cognoscei, quare si absq^{ue} illis non posset corpus phi-
sicum cognoscei perfecte nunquam a nobis posset perfecte intelligi, quod absurdum v^{er}o.

5° Per definitionem habet^{ur} cognitio perfecta rei: sed definitio non traditur per omnia
causarum g^{en}erata: igr^o ad perfectam rei cognitionem noⁿ e necessaria omnium causarum cognitio.

Pro explicacione huius questionis imprimis notandum est duplicem ee^{re} cognitionem, al-
teram definitiuam que bliter traditur per definitionem entialem alteram demonstratiuam
qua p^{er} demonstratiuam acquiritur. Priorem significauit Ar^{istoteles} hoc loco noie^m cognitionis,
posterio^{rem} u^{ero} noie^m scia^m. Aduertendum est deinde cognitionem definitiuam (quod pari r^{ati}o^{ne}
de demonstratiua est intelligendum) duplicem ee^{re} vn^{am} simpl^{iter} perfectam, alteram perfectam
in certa quoddam g^{en}ere, siue scia^m siue causa.

Tertio loco notandum est duplicem ee^{re} causam s^{eu} p^{er} se et p^{er} accidens. Causa p^{er} se illa d^{icitur}
ex qua ut talis effectus dependet quo pacto adificator est causa adificij et statuaris causa statuae.
Causa p^{er} accidens ex qua ut talis est non dependet effectus quo pacto album est causa adificij et ad-
ficator causa deambulationis.

Hic ita positis tribus conclusio nibus q^o hae explicabunt. Prima conel^{usio}. Ad perfectam cog-
nitionem siue definitiuam siue demonstratiuam alicuius rei nullius causa p^{er} accidens cognitio re-
quiritur quae quidem faale ostenditur. i^{tem} quia causa p^{er} accidens nec ad de^{mon}strandum nec ad de-
monstrandum accipiuntur. Deinde quia cognitio causarum ead^e causa nec^{ess}aria est ad perfectam
cuiusq^{ue} rei cognitionem quia ut una quaeq^{ue} res quo ad suu^m eest p^{end}et a suis causis ita etiam quo ad
sui cognitionem. quare cum res quo ad suu^m eest a causis p^{er} accidens minim^e dependeat reliquu^m est
ut ad perfectam cognitionem rei causarum p^{er} accidens nec^{ess}aria cognitio noⁿ sit.

2^a conclusio. ad cognitionem definitiuam simpl^{iter} perfectam requiritur ac sufficit cognitio
causarum internarum. Ad demonstratiuam u^{ero} simpl^{iter} perfectam omnium causarum cognitio est
nec^{ess}aria. Quae quidem a certis consp^{icitur} m^{an}ifestatur. Qu^{ia} res definitiuam cognitione sunt cognoscibiles ex
se p^{er} omnes causas internas. Demonstratiua u^{ero} p^{er} omnes omnino sunt internas, sunt externas.
Non cognoscuntur igr^o cognitione definitiuam aut demonstratiua simpl^{iter} perfecta nisi eo quod
xiimus modo cognoscantur.

1^a conel^{usio}

2^a conel^{usio}
Istactio m^{an}ifeste de rebus
absolutis aut de rep^{re}
sentatis, siq^{ue} elem^{en}ta
possunt cognoscei p^{er} cas
externos ut patet cog
noscenti p^{ro}phetiam et q^uin

Præferea

un... si aliqui cogna
ati... cog...
i sub... respectiva...
sub... ab... hoc dicitur
m... de cognitione definitiva

Præterea cognitio perfecta simpliciter omnem reidubitationem & ignorantiam tollit. Non sicut
bebitur q^o definitiva cognitio simpliciter perfecta nisi omnes causas internae cognoscantur. Nec de
mostrativa nisi omnes ea perse intelligantur. Quod v^o ad definitivam cognitionem simpliciter
perfectam sufficit causarum internarum perceptio quod adhuc probandum superest
ex eo patet quod cognitio definitiva perfecta per solam essentialem definitionem comparari
potest, quare cum essentialis definitio solas causas internas admittat efficitur ut causarum
internarum cognitio ad perceptionem definitivam simpliciter perfectam sufficiat.

3^a concl^o.

3^a assertio ad cognitionem definitivam perfectam in certo genere scientia sufficit cogni
tio causarum internarum. Ad demonstrationem d^o sum ad eam sciam pertinentium, que
quidem probatur qm^o re de qua aliqua scia disputat definitiva quidem cognosci potest per omnes
causas internas. Demonstrativa aut per omnes etiam externas modo ad eam sciam per
tineant. Non cognoscetur igitur perfecte in ea scia nisi eomodo quo dicitur cognoscatur.
Præterea omnis perfecta cognitio in aliquo certo genere tollit omnem reidubitationem & igno
rantiam sciendi: definitiva igitur cognoscenda est res per omnes causas internas. Demonstrativa
aut per omnes etiam externas modo ad eam sciam pertinentem.

Unde colliges sum^o naturalem perfecte cognoscere res naturales, quantum earum non omnes causas
intelligat. Nam si causa aliqua sua naturali considerationem excedat qualis est causa, cur
homo perse subsistat, cur sit unus & alia per multa ad metaphisicam spectantes non erit
philosopho naturali vitio dandum quod per sum^o causas non demonstrat aut demonstrat.

Si pari modo quoque geometria ignoret causam cur magnitudo sit divisibilis in infinitum et
alias sum^o causas que potentia sue superant facultatem, restamen de quibus dixerit
perfecte intelligere dicitur si causas omnes que sub geometria considerationem cadunt
probare cognoverit.

Restat ut argumenta initio proposita diluamus: Ad 1^{am} d^o est. Demonstratio enim per quod
qua non traditur per omnes causas ad aliquam sciam pertinentes, sed per unam tantum
generem quidem cognitionem demonstrativam perfectam in certo genere causa non tamen
perfectam simpliciter aut perfectam in aliquo genere scientia generet tamen perfectam
in aliquo genere scia si nullum aliud genus causa per quod conclusio demonstrata cognos
ci potest ad eam sciam pertinet præter illud ex quo demonstratio procedit.

Ad 2^{am} d^o est. Ad perfectam verum naturalem cognitionem necessariam est cognitionem
Dei optimi Max. qua percipitur quid sit verum omnium prima causa & quod cau
sa omnibus secundis auxilium præbet, requiri etiam cognitionem intelligentiarum qua
percipiamus eas esse celestium orbium matrices, que quidem omnia ex parte naturali inte
lliguntur. Nec vero est necessariam, alioverum aliam cognitionem Dei optimi Max. aut
intelligentiarum ad quam ex verum naturalium noticia pervenire non possumus.

Ad 3^{am} d^o est. causas illas que summuntur esse per accidens, seu accidentales sub
ordinatas qm^o Pater servat si a Deo proxime creatus subbet & si auri & pro auri
ipsius

ipsius nunquam existisset eodem modo potuisset. Socratem generare: vel quia aius & pro-
auius heratis sunt causa singularis. Aliter tamen locutus est de causis tribus, & hoc est egre-
gia solutio.

Ad 4.um dicendum est. Item locutum fuisse de perfecta cognitione, non quid em reum
singularium sed totum, ad cognitionem rerum simplicium ut hominis. Quod quia in communi
non requiritur cognitionem singularium partium integram ex quibus individua consti-
tuuntur, sed earum ex quibus homo & equus in communi componuntur, quales sunt corio,
in communi, os, nervus, & alia huiusmodi partes ad partem perfectam quarum cognitionem
satis est si cognoscantur eorum propriae affectiones & naturae. Et quod unaquaeque ad sua
singularia contracta constat in finibus partibus proportionalibus.

Ad 5.um dicitur. de definitionem essentialem per quam sola cognitio definitiva per-
fecta comparatur non ad mittere causas externas cum haec ad rem essentialiam non pertineat.
quare ut per definitionem perfecta cognitio habeatur non est opus ut illa ex omnibus cau-
samm generibus signatur.

Sic ne verum quod ait Ar. non eadem esse nobis, atque simpliciter.

Nota quaestio secunda.

Non videtur verum quod Ar. ait. Non esse eadem nobis atque simpliciter nota, quibus verbis
innuit ea quae nobis notiora sunt non esse natura notiora, quod non videtur verum in primis
ostendi potest quoniam mathematica demonstrationes habent ex notioribus nobis ut satis manifestam est demon-
strant etiam ex notioribus natura quippe cum ex demonstrationibus demonstrationes habent. igitur ea quae
nobis notiora sunt, natura etiam sunt notiora. Praeterea quoniam magis utilia ut paulo inferius
affirmat Ar. sunt notiora nobis eademque sunt notiora natura quando quidem sunt natura priora
ut docuit in postpraedicamentis dicens ea esse priora natura a quibus non conuertitur esse indi-
quentia eadem igitur et nobis et natura sunt notiora.

3.º quoniam omnis demonstratio propter quod procedit ex notioribus nobis oportet non magis credere
seu afferari principis quam conclusioni ut Ar. docuit cap. 2.º lib. primi posteriorum. Unde
cum omnis demonstratio propter quod procedat ex notioribus natura ut paulo ante dixerat sicut
eadem et natura sunt notiora.

Postremo qui cumque procedit ex principis, causis aut elementis procedit ex notioribus
natura quemadmodum et natura prioribus. Cum igitur in omni doctrina in qua sunt principia
vel causa vel elementa ad horum cognitionem sit procedendum ut patet ex principio huius cap.
procedendum utique erit a notioribus natura quare cum statim subiacet Ar. insitum nobis esse natura
ut a notioribus nobis progrediamur effatur ex natura eius ut eadem nobis atque natura sunt notiora. falsum
igitur

10
igitur quod dicitur non esse eadem nobis atque simpliciter nota.

Pro huiusmodi explanatione illud tantum notandum est illud tantum aduertendum est. Duobus modis aliqua dici notiora natura. Aliter perfectionis ordine, Aliter generationis, seu constitutionis. ordine perfectionis illa dicitur notiora natura quae suapte natura sunt perfectiora quo pacto substantia separata sunt notiores natura quam substantia corporea, et minus vltima magis vltimis. Constituantur enim suapte natura per diuersas perfectiones, et quae magis participant ratione entis. Notiora ordine generationis sunt illa quae supponuntur ad constitutionem earum rerum quibus dicitur notiora. Ad ea, demum definitam et perfectam cognitionem requiruntur, quae quidem pro causa omnes dicitur notiores natura suis effectibus, et magis vltimis minus vltimis. Effata enim in sui constitutione perfectam cognitionem supponunt suas causas, et minus vltima supponunt ea quae sunt magis vltima sub quibus collocantur.

co el.

Idem est igitur propter Aristotelis intelligendam esse de notioribus natura priori modo, eamque esse veram in hoc sensu. Non semper sunt notiora natura ea quae sunt nobis notiora, quamquam non multa sunt notiora nobis et natura non nulla tam enim sunt notiora natura quae non sunt notiora nobis. In quo sensu accepta Aristotelis propositio verari potest. Quia cum notior intelligendi modus imperfectus sit quae suapte natura perfectiora fuerint, ac proinde natura notiora ea difficilius a nobis percipiuntur, quaeque erunt minus nota nobis, quod quidem experimento satis comprobatum est. Cum enim supernas mentes corporis experientes rebus omnibus materia constantibus, et perfectiores sint nobis, tamen qui ex sensibus rerum cognitionem comparamus, minus sunt nota, esse tamen multa quae priori modo sunt natura a nobis notiora facile ostendi potest. Primum quidem in rebus materialibus ubi demonstratio est hinc ex notioribus nobis, et per ordinem perfectionis. Formam cum sit nobis notior quam materia est, et tamen natura notior ordinem perfectionis ut constat quod in alijs plerisque cernere est.

Quare ad idem arg. est dicitur multa esse notiora natura ordinem generationis quare mirum non esse etiam priori modo quae eadem sunt nobis notiora, nec obstrare Aristotelis propositionem ut a nobis est exposita.

Ad secundum dicitur magis vltima esse notiora natura ordinem generationis quare mirum non esse si sint etiam notiora nobis, cognitione vltima et distincta actuali ut in sequenti g. planum fiet.

Ad tertium dicitur causas esse priores ac notiores suis effectibus ordinem generationis quae quae saepe numero sunt etiam priores ac notiores ordinem perfectionis, easdemque esse notiores nobis saltem cognitione distincta actuali. Quod quidem non repugnat propositioni Aristotelicae cum ille ut diximus non eget multa posse esse nobis et natura notiora. Et eodem modo respo- debetur ad quartum Argumentum.

Utrum magis vltima sint notiora nobis quam minus vltima.

Q. 3. a

De quaestione hac commodius explicari possit nonnulla aduertenda sunt. Primum quidem ea dici

dicuntur hoc loco notiora nobis quia facilius ex consequenti prius a nobis intelliguntur quo patet
 in rebus naturalibus effecta sunt notiora nobis quam causa facilius enim ac prius inuestigare
 poterimus herbarum, coeterarumque humorum effecta quam ipsarum causas quoniam haec nos
 magis latere. Contra fieri solet in rebus mathematicis in quibus causa utpote definitio
 facilius ac prius quam effecta quae demonstrantur intelligi solent.

Secundo loco notandum est cognitio nem cuiuslibet duplicem esse cognoscendam scilicet distinctam
 Cognitio confusa totius est qua totum simpliciter conceptu percipitur & non per partes ut cum
 totum hominem unico conceptu intelligimus. Cognitio distincta totius est qua totum per
 partes cognoscitur ut cum totum hominem intelligimus percipimus per partes ex quibus ille
 constituitur corpore & animo rationali. Quisquis cognitio confusa duplex est aut confusa
 actualis, aut potentialis: Similiterque cognitio distincta aut est distincta actualis, aut potentialis.
 Cum enim totum duplex sit unum actuale quod quidem dicitur totum comparatione partium quatenus
 et in sua essentia includit. Alterum potentialis quod dicitur totum respectu partium subiectarum
 quas potentia continere dicitur. Efficitur ut cognitio confusa totius aut sit confusa actualis, aut
 confusa potentialis. Similiterque distincta cognitio aut sit distincta actualis, aut potentialis. Et
 cum si cognitio confusa habeatur de toto aliquo actuale dicitur cognitio confusa actualis. Si vero
 habeatur de toto potentiali dicitur cognitio confusa potentialis: Si vero cognitio distincta
 habeatur de toto actuale qua res est totum actuale hoc est per partes ex quibus essentia
 constituitur dicitur talis cognitio distincta actualis: Si tamen habeatur eiusmodi cognitio
 de toto potentiali ut potentialis est hoc est per partes subiectas quas sub sua potestate continet
 dicitur ea cognitio distincta potentialis.

Itaque quatuor hic intelliguntur genera cognitionum. Cognitio scilicet confusa actualis, confusa
 potentialis, distincta actualis, & distincta potentialis. Inter quae hoc est discrimen quod cog-
 nitio confusa actualis non potest esse simul cum distincta actuale, nec confusa potentialis cum
 distincta potentiali ut satis apertum est. At vero confusa actualis secum patitur confusam
 potentialem, a qua re ipsa non distinguitur. Sed sola ad duos partes comparatione &
 distinctam potentialem quid quid Caietanus dicat. Nam si quis cognoscat lapidem in eo
 & omnes eius species, ignoret autem diuinitatem essentialis lapidis, is simul habebit cognitionem
 confusam actualem lapidis & distinctam potentialem eiusdem. Confusa etiam potenti-
 alis secum patitur distinctam actualem, nam si quis cognoscat genus ac diuinitatem ultimam
 lapidis in communi ignoret autem eius species, is simul habebit cognitionem confusam poten-
 tialem ac distinctam actualem lapidis in communi.

3° loco sciendum est confusam cognitionem alicuius rei imperfectiorem esse quam distinc-
 tam eiusdem, accuratius enim rem aliquam cognoscimus cum per partes quam cum simpli-
 conceptu intelligimus ut satis constat. Unde cum intellectus noster nullam habens a natura
 esse inditam sciam prius imperfecte quascumque res intelligat quam perfecte ut experie-
 tia aperta est

quam sententiam probat in primis hoc modo. Causa naturalis non impeditur producere
 primum perfectissimum effectum quem i^o possunt producere, sed causa concurrentes
 ad primam intellectiōem sunt causa naturalis non impeditur & perfectissimus effectus
 quem primo possunt producere, e^o conceptus speciei infimae q^o altum primum producet
 ac proinde speciei infimae e^o qua primo cognoscatur ab intellectu n^o. Maior patet q^o
 causa naturalis agunt quantum possunt seu secundum ultimam suam potentiam ut loquuntur,
 D^o unde fit ut si non impediuntur statim producant totum effectum quem prae
 producere ut sol qui e^o causa naturalis q^o nullum solet e^o impedimentum prohibens
 illuminationem statim producat in quacumq^o distantia totum lumen quod in ea pro
 ducere potest: N^o mor quo ad priorem quidem partem probatur q^o causa con
 currentes ad primam intellectiōem sunt fantasma intellectus agens, speciei intelli
 gibiles et intellectus possibilis aduerens ad obiectum, sed haec omnes causa sunt naturales
 eo quod in i^o intellectiōe antecedunt altum voluntatis neq^o e^o a quo impediuntur q^o
 causa concurrentes ad primam intellectiōem sunt naturales et non impediunt. Quo ad
 posteriorem v^o suadet q^o quo aliquis conceptus e^o de re minus communi eo perfectior
 e^o cum representet totum id quod representat conceptus rei communioris & aliquid am
 plius.

Secundo ex sententia Averrois i^o. Metaph. cap. 3. Sci^o metaphisica e^o ultima ordine doc
 trinae q^o principia et t^o aliarum sci^oarum possunt concipi ante principia et termi
 nos metaphisica quod tamen verum non e^o si prius oporteret habere conceptus commu
 niores ut ens, omnis etc. et. quam conceptus speciei infimae, si enim ita oporteret eent
 principia Metaphisica via acquisitionis prima, ac proinde metaphisica e^o prior reliquis
 scientiis ordine doctrinae.

Tertio si ante conceptum speciei infimae oporteret concipere magis v^o ut ens
 et substantiam sequeretur post sensationem aliquam singularis multum tempus
 summi antequam intellectus conciperet speciem infimam talis singularis. Hoc tamen
 e^o contra experientiam: igitur et cetera. Sequella prob^o q^o gemus longo tempore
 ad desinendas naturas quae inter speciem infimam et ens in communi intercedit
 sunt.

His rebus probat totus suam sententiam p^o q^o probari t^o loco in hunc modum. Ea
 sunt notiora nobis cognitione confusa actuali quae facilius abstrahuntur a singularibus
 sed minus v^o minus v^o facilius abstrahuntur a singularibus q^o minus v^o sunt
 notiora nobis cognitione confusa actuali quam magis v^o. N^o mor prob^o q^o ea
 facilius abstrahuntur a singularibus quae ipsi propinquiora et similia sunt: sed
 minus v^o propinquiora sunt e^o similia singularibus quam magis v^o q^o minus v^o
 facilius

4^a concl^o

facilius a singularibus abstrahuntur quam magis blia
 At vero S. Thomas ut colligitur ex prologo de ente et essentia q. 2. s. prima
 partis art. 3. existimat primum cognitum ab intellectu nostro notitia confusa actuali
 esse ens actuali in communi & ceteras naturas quae sunt uniuersaliores eo esse nobis
 notiores cognitione confusa actuali; quae sententia probatur hoc modo. Ea quae
 reducuntur de potentia ad actum progrediuntur ab imperfectioribus ad perfec
 tiora ut Embrio prius uiuit uitam plantam quam uita actuali ut docet Ar. 2. de
 generatione animalium cap. 3. Et homo prius est infans, postea adolescens, tandem
 est perfectus uir. Imperfectiora enim ut docet Ar. 9. metaph. cap. 9. priora sunt uage
 nationis, quia perfectiora sed intellectus noster qui in principio sua perfectionis est
 tanquam tabula rasa in qua nihil est deductum ut habetur 3. de anima, reducatur
 de potentia ad actum intelligendi specie intelligibili; 9. procedit ab imperfec
 tioribus ad perfectiora, ac primum formabit conceptum imperfectissimum omnium
 qualis est conceptus entis et ex consequenti prius suapte natura formabit bliores
 quam ules. Quo enim uniuersaliores, eo imperfectiores sunt cum pauiores re
 praesentent.

2. Prima notitia quam una quaque potentia format est sui adaequati obiecti
 ut primum quod uisus percipit color, et per colorem parietem cernit, sed ob
 iectum adaequatum intellectus ens est in communi ut colligitur ex Ar. nono Me
 thaphisicis: 9. primum quod intellectus apprehendit est ens in eo ac proinde natura
 fuerit ens in communi pro pinguior suapte natura percipietur prius ab intellectu nostro.

1. Primum quod intellectus apprehendit est ens in communi, ac proinde natura quae fu
 erit ens in communi, pro pinguior suapte natura percipietur prius ab intellectu nostro.
 quam ea quae non fuerit tam propinqua.

3. ut se habent communissima principia complexa ad priora ceterarum sciarum ita
 se habet ens in communi ad reliqua entia particularia: sed communissima principia
 complexa sunt primo cognita et ab eis proficitur cognitio ad cetera priora particularia
 9. ens in communi erit etiam primo cognitum ab intellectu nostro. Et ex cognitione entis
 progredietur ad reliqua entia particularia cognoscenda. Maior patet quia communissi
 ma priora componuntur ex ente in communi priora uero ceterarum sciarum componuntur ex et uerbi
 nis minus blibus. Aliter aut prob. qm propterea communissima priora appellantur qd
 Ar. 2. metaph. 9. scia seu ianua sciarum quae sunt primo cognita ex ipis qd diuinitat cogni
 tis ad cetera priora.

4. intellectus eo ordine progreditur in cognitione blium quo sensus in cognoscendo singula
 rum, sed sensus prius percipit singularia magis uniuersalium, quae singularia minus
 v. lum

Utrum: quod excellens prius percipit magis blia quam minus blia. Minor patet quod si pro-
cul rem aliquam uideamus prius cognoscimus eam esse hoc ens, mox esse hoc animal deinde
esse hunc hominem, postremo esse seruatem.

Siquis tamen diligenter inspiciat uidebit sententiam Scoti non repugnare sententia
D. u. B. Scotus n. aperce aut se afferere speciem infirmam esse primo cognitam suppo-
sitio quod singulare sensibile sit in debita distantia, ac proprio sensui bene affecto. Si nullum
denique sit impedimentum aliqui se fieri. Superiora quia prius percipi posse quam
speciem infirmam. Nam si rubens color ut ait aut prolongam distantiam aut esse
aspectus imbecillitatem non censetur ut rubens esse, sed ut quidam color intelligitur. Si
sequens sensum non percipiet eundem ut rubrum, sed ut colorem. *Secundo. D. u. B.*
Coquetur de conceptibus rerum spectatis circumstantiis quae in rebus percipiendis occu-
rere solent unde uel quia longior distantia uel sensui imbecillitas uel aliquod aliud
impedimentum est in causa ut prius singularia magis utiuntur quam minus blia uel
efficitur ut ipse etiam in illis sequens sensum prius magis blia quam minus blia per-
cipiat qua *pp. sit 3^a assertio.*

Postis omnibus conditionibus requisitis et sublatiis impedimentis cognitione confusa
actuali notoria nobis sunt minus blia quam magis blia. Spectatis autem de se libet et impe-
dimentis quae in perceptione rerum hominibus contingere solent notoria nobis sunt magis
blia quam minus blia. Quae quidem assertio patet ex dictis. Quam obrem non erit
argumenta pro utraque parte adducta dissoluenda nisi possint ab aliquo assummi ad
probandum semper magis aut minus blia esse notiora nobis cognitione confusa actuali.
ostendimus itaque his solutionibus argumenta pro parte nihil contra 3^{am} assertionem quae
sententiam d. u. B. et Scoti amplectitur concludere.

3^a concl. amplectetur

Ad 1um igitur arg. Scoti respondendum est recte concludi eo argumentis minus blia esse
notiora nobis cognitione confusa actuali sublatiis impedimentis postisq. omnibus requisi-
tis conditionibus.

Ad 2um d. u. B. Metaphysicam non ex eo esse ordine doctrinae postremam quod aliarum
scientiarum principia et termini cognosci possint antequam principia ac termini
ad metaphysicam spectantes intelligantur sed quod agat de rebus a se separatis quae
ut ante sensibus remotissimis sunt ita difficilius nobis cognoscantur. quare ipse
ut prius scia rerum naturalium quae nostris sensibus obuiantur praeditissimus quam ad metaphi-
sicam ueniamus. Et tamen ex cognitione rerum naturalium quae sensibus nostris percipiuntur
sunt de quibus naturalis philosophia dicitur in cognitione rerum immaterialium facilius de-
uenire poterimus.

3um u. arg. recte probat non esse opus ut magis blia prius a nobis percipiantur nisi
cum adsint impedimenta aut ex parte sensuum, aut ex parte obiectorum aut ex parte
distantiae.

aut ex parte distantia, aut alia quadam ratione.

Ad 4um h^{ic} est minus blia^{us} facili^{us} abstrahi quam magis blia^{us} verum quia saepe occurrunt impedimenta quae sunt in causa ut a sensibus non percipiuntur singularia ut continentur sub minus blibus: Et ad omⁿ v^o noⁿ obstat quominus percipiuntur ut sunt singularia magis blium, idcirco positus istis impedimentis magis blia^{us} notiora ee nobis quemadmodum diximus.

Ad primum magis argum^{entum} eorum quae opinioⁿ est bl. confirmandam afferunt^{ur} distinguendum est consequens primum syllogismi. si n^{on} significet intellectum procedere a conceptu confuso ad distinctum eiusdem rei concedenda est consequutio. Nam cum conceptus confusus sit imperfectior distincto eiusdem rei dum procedit a confuso ad distinctum dicitur procedere ab imperfectioribus ad perfectiora: si vero habeat Sumo^s sensum s^{ed} intellectum procedere ab imperfectioribus, a conceptu confuso na^m imperfectioris ad confusum natura magis perfecta neganda est consequutio. Neg^o omⁿ hoc est necruum ut diligenter notavit siquetus Scoti discipulus in 1° sententiaru^m dist. 3^a q. 2^a.

Ad secundum distinguenda est maior. Aut n^{on} significat^{ur} notitiam quam una quaeq^{ue} potentia format eest sui adaequati obiecti, eest eius quod participat eest entia^{lis} reem sui adaequati obij: quo pacto vera quidem est, sed ex ea noⁿ collegitur primum cognitum ab intellectu nro eest ens in communi sed aliquid quod participat reem entis in communi. Aut significat primam notitiam quam una quaeq^{ue} potentia format eest de suo adaequato obiecto in communi quasi id quod primo percipit una quaeq^{ue} potentia sit eius adaequatum obiectum consideratum ut praesentit ab omnibus suis inferioribus. Quomodo falsa est propositio neg^o n^{on} visus primo percipit colorem in communi sed hunc aut illu^m colorem, nec auditus sonum in co^m sed hunc aut illu^m sonum sicut in caeteris.

Ad 3um p^{ro} imprimis negari maior p^{ro} qua^m p^{ri}o communissima non includuntur eest entia^{lis} in principijs minus communibus ut ens includitur eest entia^{lis} in omnibus particularibus. Potest deinde negari minor quia licet communissima principia cum proponuntur facilius ac euid^{en}ter cognoscantur quam caetera principia noⁿ tamen est necesse ut primo cognoscantur quod tamen erat p^{ro} p^{ro}. Et denique negari consequutio quia noⁿ ex eo communissima p^{ri}o cognoscantur facilius quia constant terminis confusis sed quia complexiones illae sunt euid^{en}ter entia^{lis} Sumo^s namq^{ue} pro positiones. ~~et omne~~ omne es^{se} est unu^m: o^mne ens est verum constant terminis communissimis cum t^{er} multa sint p^{ri}o illis euid^{en}ter ut haec. omne totum est maius sua parte: si ab aequalibus g^{er}.

Ad 4um d^{icitur} est sensum tunc solum p^{ro} capere prius singularia magis blium quam minus blium q^{uia} ad sunt impedimenta: quare obiecto solum p^{ro}bat intellectum prius concipere magis blia^{us} qua^m minus blia^{us} cum ad sunt impedimenta quod lib^{er} enter concedimus.

super est

• priorum rerum naturam ex eorum philosophorum sententia. ad orientum ex nihilo nihil fieri. (quod intellige agentium virtute naturam. Et enim deus opti. max multa ex nihilo fecit et facere potest.) Proponit initio huius capituli generalem quandam priorum divisionem in cuius aliquo membro necesse est contineri quamcumque sententiam philosophorum antiquorum, nec etiam veritatem ipsam ut reputatis sententijs aliorum suam quae vera est introducat. Democritus est Summi.

Priorum rerum naturam aut sunt unum aut plura: quidquid est aut unum est aut plura: si unum est aut est immobile, ut Parmenides et Melissus putaverunt Hoc tamen inter se discrepantes quod ille finitum sic aut infinitum esse existimabat: Aut est mobile quale posuere alij philosophi qui magis accommodate ad regna locuti sunt: si vero plura aut sunt numerum finita aut infinita: si finita aut duo, aut tria, aut quattuor necesse est esse aut alio certo numero comprehensa: si infinita aut generatim quidem unum, in eisdem speciebus diversa tamen secundum figuram et formam, ut asserbat Democritus: Aut diversa specie et inter se contraria ut dicebat Anaxagoras. Sed adverte inter eos qui posuerunt unum mobile primum, esse adhuc discessionem: Nam Thales aquam esse asserbat Diogenes aerem, Heraclitus ignem, Empedocles medium quoddam inter aquam aerem ut vaporem aut inter aerem et ignem ut exhalationem, omnes tamen hii philosophi hoc conveniebant inter se fieri: scilicet omnia ex aliquo illorum priorum per rarefactionem et condensationem unde existimabat Thales lapidem nihil aliud esse quam aquam certa quoddam modo densatam, aerem vero esse aquam certo quoddam modo rarefactam, ita de caeteris. Rursus eorum philosophorum quia plura principia finitum numero posuerunt, quidam duo tantum esse arbitrabantur ut Parmenides qui mutat a priori sententia posuit calidum et frigidum, seu ignem et terram, Plato tria esse dixit unum quasi formam scilicet ideam, duo autem ex parte materiae, magnum scilicet et parvum: Empedocles quattuor constituit scilicet ignem, aerem, aquam et terram, quibus addit litem et amictum. Denique inter eos qui infinita numerum posuerunt, quidam constituerunt infinitas atque species eiusdem diversatam in figura ut alia esset rotunda alia pyramidale, itaque ex variis figuris atomorum diverso ordine et situ dicebant resultare varias res naturales cuiusmodi fuerunt Democritus et Leucippus, alij vero posuerunt infinita priora speciebus distincta et contraria inter se ut Anaxagoras.

text

Pari modo. Illi antiqui rudi adhuc in materia sola forme causam materiallem assignerunt nec vero ut ipsa est seu rudi quodam modo. Putaverunt praeterea totam esse hanc verum naturam esse ipsam materiam unde qui dicebant primum rerum naturam esse aquam cogebantur fateri omnia finitum esse aquam et differre tantum accidentibus ut densitate et raritate

et raritate, calore et frigore atq; ita materis. ut nos aere facta omnia quae ex ligno conficiuntur dicimus esse ligna sive substantiam. Sed differre figuris inductis per artem. igitur uariae sortis philosophorum opinionem asserit. At non differre hanc questionem sive ne principia unum aut plura ab ea qua quaeritur sive ne etiam naturalia unum aut plura et ita in sequenti sub divisione sive ne finita aut infinita. Ratio uero est quoniam primum et principiatum apud eos nulla ratione distinguebatur sive essentiam.

text.

Considerare igitur. Facta divisione illa generali incipit repetere sententias veterum philosophorum atq; imprimis hoc cap. et sequenti impugnat sententiam Parmenidis et Melissii quae magis quam caetera displicere uidetur. Caeterum antequam aduersus eos disputet docet non esse philosophi naturalis disputare aduersus hanc opinionem nec dissolvere rationes quibus a suis autoribus confirmabatur. Quod non perueniat talis disputatio ad philosophi solum naturalem ostendit. quoniam aduersus eos qui tollunt prima rerum naturalium non est naturalis philosophi disputandum ut nec ad geometram pertinent disputationes aduersus eum qui prima geometricae euerit, eo quod unusquisque arte sua supponit sua prima ut per se nota. Parmenides autem et Melissius prima rerum naturalium tollunt cum dicunt primum esse unum atq; hoc modo unum et immobile. qui namque unum tantum primum consistunt atq; illud esse totam rei naturalis essentiam ut illi dicebant tollunt principiatum cum idem non possit esse principium sui ipsius, et ex consequenti euerit primum rei naturalis. Rursus qui tollit motum tollit naturam quia quidem natura est primum motus, qui autem tollit naturam tollit prima rerum naturalium. At Parmenides et Melissius ponentes primum immobile atq; illud esse totam rei substantiam tollunt motum (cum eadem sit secundum eos principium et principiatum essentia si principium est immobile ipsam etiam principiatum immobile erit) tollunt igitur et naturam.

text.

Simile est itaque. Docet hoc loco permixtum esse disputare aduersus Summi opinionem ac disputare aduersus eum qui solum disputatoris gratia aliquid facit, ut si quis disputaret aduersus eum qui assereret omnia esse unum. Summum autem ad contradictionem simul esse uera ut dixit Heraclitus. Rationes uero ait Parmenidis et Melissii non solum peccant in materia sed etiam in forma at primum nullius sunt ponderis nec momenti. Quid quid autem Parmenides et Melissius sentiant hoc tamen est ponendum ut primum in philosophia naturalis. Et a qua natura constant aut omnia aut saltem aliqua motu cui quod quidem sensu notissimum est. Dixit autem omnia aut aliqua, quia in non nullis non ita perspicua est. Sufficit tamen. Alii ad opinionem illorum computandam quaedam moueri. Aduerte tamen supponendum esse quod dicitur motus in rerum natura quoniam est primum in naturali philosophia non quidem simpliciter quasi nullum, sed medium quod id a priori demonstratur sed quodammodo.